

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΕΝΑΚΑΚΗΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Τέχνες Διαδίκτυο Δημιουργικότητα

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

ΤΕΡΑΕ ΑΠΘ

Εκδότης: Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Πάροχος υπηρεσίας ePublishing: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης
και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ)

Copyright © 2024 Αντώνης Λενακάκης & οι συγγραφείς

Όλα τα δικαιώματα διατηρούνται

Σχεδιασμός και γραφιστική επιμέλεια: Άντια Αγγελίδου
Φωτογραφία εξωφύλλου: Θεατροπαιδαγωγική ομάδα *Paedagogus Ludens*,
Παιδαγωγική Σχολή ΑΠΘ

Η χρήση του περιεχομένου καθορίζεται από την άδεια
Creative Commons: Αναφορά Δημιουργού
Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια διανομή 4.0 Διεθνές

Η έκδοση διατίθεται online στη διεύθυνση:
<https://ebooks.epublishing.ekt.gr/index.php/artoc/catalog>
ISBN: 978-960-243-747-6

Για να παραθέσετε αυτή την εργασία: Λενακάκης, Α. (Επιμ.). (2024).
Τέχνες, διαδίκτυο και δημιουργικότητα: Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις και εφαρμογές.
ΤΕΠΔΕ ΑΠΘ. <https://doi.org/10.12681/sece-auth.209>

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΕΝΑΚΑΚΗΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Τέχνες
Διαδίκτυο
Δημιουργικότητα

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
Τέχνες, διαδίκτυο και δημιουργικότητα στην εκπαίδευση	5
ΜΕΡΟΣ Α' - Θεωρητικά στηρίγματα	21
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	21
Αρχές και πρακτικές εμπψύχωσης ενός πολύτεχνου-θεατροπαιδαγωγικού εργαστηρίου	21
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	40
Η θεατροπαιδαγωγική στο μουσείο	40
ΜΕΡΟΣ Β' - Καλές πρακτικές	69
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	69
Τα 8 σχέδια μαθήματος	69
1. Αγάπη και οικογένεια	69
2. Σθένος και δύναμη	85
3. Φύση	102
4. Εργασία και βιομηχανία	117
5. Ο κόσμος μας	133
6. Επιστήμη και τεχνολογία	150
7. Ελευθερία	166
8. Πρόσφυγες και μετανάστες	182
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	198
Μουσεία, διαδίκτυο και δημιουργικές δράσεις και εφαρμογές	198
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	214
Άλλες διεθνείς καλές πρακτικές	214
1. Καλή πρακτική από την Αγγλία I, <i>Τέχνη και επικοινωνία</i>	215
2. Καλή πρακτική από την Αγγλία II, <i>Διερευνώντας την τέχνη μέσα στην τάξη</i>	239
3. Καλή πρακτική από την Αγγλία III, <i>Τέχνη και παγκόσμια εκπαίδευση</i>	266
4. Καλή πρακτική από τη Σουηδία, <i>Τέχνη και εμπψύχωση αντικειμένου</i>	304
5. Καλή πρακτική από την Ιταλία, <i>Οι 8 θεματικές για παιδιά 4-6 χρονών</i>	314
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	339
▪ Δράσεις διάχυσης του προγράμματος	339
▪ Βιβλιογραφία και ιστογραφία για περαιτέρω μελέτη	405

Δράσεις διάχυσης του προγράμματος

Ημερίδα

Ημερίδα με Διεθνή Συμμετοχή
Τέχνη, Δημιουργικότητα και Διαδίκτυο:
"Δια-συνδέοντας" τη σχολική τάξη με Μουσεία Τέχνης

Θεσσαλονίκη, 29 Νοεμβρίου 2022, 5:00 μμ
3^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης, Δελφών 196, 54248, Θεσσαλονίκη

Για να παρακολουθήσετε την ημερίδα, παρακαλούμε πραγματοποιήσετε την εγγραφή σας **ααρώνας εδών**

Επιμέλεια αρίων και λογότυπος: Αναστασία Ζώνη Σουλιώου

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Erasmus+ KA2
«GCAO: Get Creative with Art Online»
<https://www.getcreativewithart.org/>

Θα χορηγηθούν βεβαιώσεις παρακολούθησης.

The project GCAO: Get Creative with Art Online (2020-1-UJK01-KA227-SCH-094566) is funded by the European Commission.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Ημερίδα με Διεθνή Συμμετοχή
Τέχνη, Δημιουργικότητα και Διαδίκτυο:
‘Δια-συνδέοντας’ τη σχολική τάξη με Μουσεία Τέχνης

στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus+, Key Action 2
«GCAO: Get Creative with Art Online»
<https://www.getcreativewithart.org/>

Θεσσαλονίκη, 29 Νοεμβρίου 2022
3^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης, Δελφών 196

Τρίτη 29 Νοεμβρίου 2022, 17:00-21:30, 3ο Δημοτικό Σχολείο Θεσ/νίκης, Δελφών 196

Σας προσκαλούμε να συμμετέχετε στην Ημερίδα με διεθνή συμμετοχή παρουσίασης των πνευματικών προϊόντων που εξήχθησαν στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Get Creative with Art Online (GCAO)» (Erasmus+, Key Action 2) (<https://www.getcreativewithart.org/>).

Σκοπός του Προγράμματος GCAO είναι να φέρει σε επαφή τους μαθητές και τις μαθήτριες με σημαντικά έργα τέχνης που υπάρχουν στις Εθνικές Πινακοθήκες και να τους δημιουργήσει συναρπαστικές ευκαιρίες να εξερευνήσουν την τέχνη μέσα από μια σειρά θεμάτων, και μέσω αυτών να αναπτύξουν μια διά βίου αγάπη για την τέχνη.

Η συμμετοχή στην ημερίδα προϋποθέτει εγγραφή μέσω της εξής φόρμας google: <https://forms.gle/EvAx9fd8cuGWRie46> και θα διεξαχθεί με φυσική παρουσία, σύμφωνα με τα υγειονομικά πρωτόκολλα προστασίας για την Covid-19. Γλώσσα διεξαγωγής είναι η ελληνική, και για το μέρος των εισηγήσεων στην αγγλική θα υπάρξει διερμηνεία, την οποία αναλαμβάνει η ομάδα του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας και Μετάφρασης του Α.Π.Θ., με επιστημονικά υπεύθυνη την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια κα. Ανθή Βηδενμάιερ του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ.

Η παρουσία σας θα μας τιμήσει ιδιαίτερα.

Με εκτίμηση

Ο Επιστημονικός Υπεύθυνος

Αντώνης Λενακάκης

Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ
Πληροφορίες: alen@nured.auth.gr, 6977706291

Ημερίδα με Διεθνή Συμμετοχή
Τέχνη, Δημιουργικότητα και Διαδίκτυο:
‘Δια-συνδέοντας’ τη σχολική τάξη με Μουσεία
Τέχνης

στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού
Προγράμματος Erasmus+, Key Action 2
«GCAO: Get Creative with Art Online»
(«Γίνετε δημιουργικοί/ές με την Τέχνη στο
Διαδίκτυο»)

<https://www.getcreativewithart.org/>

Θεσσαλονίκη, 29 Νοεμβρίου 2022

3^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης,

Δελφών 196, Θεσσαλονίκη

The Project “GCAO: Get Creative with Art Online” (2020-1-UK01-KA227-SCH-094566) is funded by the European Commission.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

Τέχνη, Δημιουργικότητα και Διαδίκτυο: «Δια-συνδέοντας» τη σχολική τάξη με Μουσεία Τέχνης

- 17.00 **Εγγραφές**
- 17.30 **Καλωσόρισμα – Χαιρετισμοί**
Αντώνης Λενακάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ, Επιστημονικός Υπεύθυνος του Προγράμματος GCAO
Δόμνα Κακανά, Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ, Κοσμητόρισα Παιδαγωγικής Σχολής ΑΠΘ
Στέλλα Λάββα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Κοσμητόρισα Σχολής Καλών Τεχνών, ΑΠΘ
Μαρία Μπιρμπίλη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πρόεδρος ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ
Νάσια Νταή, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Διεύθυνσης Π.Ε. Ανατολικής Θεσσαλονίκης
Τάσος Παπάς, Διευθυντής 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Θεσσαλονίκης
- 18.00 **Το Πρόγραμμα GCAO. Μια εισαγωγή στο πρόγραμμα από την ομάδα του Ηνωμένου Βασιλείου**
Linda Barker, Ray Kirtley, Marion Mills, Chris Souvlis, & Chris Williams, Ηνωμένο Βασίλειο
- Η οπτική των παιδιών για τις θεματικές ενότητες του Προγράμματος GCAO**
Christina Erenvidh & Maggis Odstam, Σουηδία
- Το Πρόγραμμα GCAO: Η εμπειρία της Ιταλίας**
Fabio Boccio, Patrizia Pelliccioni, & Ricardo Martorana, Ιταλία
- 18.30 **Διάλειμμα**

18.45 **Το Πρόγραμμα “Get Creative with Art Online”:** Πάλι για τέχνη στην εκπαίδευση; Και μάλιστα διαδικτυακά;
Αντώνης Λενακάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ, Επιστημονικός Υπεύθυνος του Προγράμματος GCAO

Επι-«κοινωνώντας» με την Τέχνη
Μάρθα Ιωαννίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ ΑΠΘ

«Η Σύγχρονη Τέχνη με εμπνέει»: Μια ψηφιακή περιήγηση σε έργα και δράσεις του ΕΜΣΤ
Μαρίνα Τσέκου, Επιμελήτρια Εκπαίδευσης στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ)

Μουσεία και Διαδίκτυο: Ψηφιακές εμπειρίες τέχνης
Χαρά Κανάρη, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ

Το Πρόγραμμα “Get Creative with Art Online”: Ελευθερία, Πρόσφυγες και Μετανάστες στην Τέχνη
Μαρία Κολτσιδά & Νάσια Χολέβα, Ακαδημαϊκή Υπότροφος, ΠΤΔΕ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/ Ακαδημαϊκή Υπότροφος, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

21.00 **Κλείσιμο Ημερίδας**
«Τέχνες σε κίνηση», Θεατροπαιδαγωγικό δρώμενο από την ομάδα *Paedagogus Ludens* της Παιδαγωγικής Σχολής ΑΠΘ

*Οι βεβαιώσεις παρακολούθησης θα χορηγηθούν με τη λήξη της ημερίδας.

Οργανωτική Επιτροπή

Αντώνης Λενακάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΤΕΠΑΕ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Χαρά Κανάρη, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Μαρία Κολτσίδα, Ακαδημαϊκή Υπότροφος, ΠΤΔΕ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Νάσια Χολέβα, Ακαδημαϊκή Υπότροφος, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τάσος Παπάς, Διευθυντής 3ου Δημοτικού Σχολείου Θεσσαλονίκης

Στο θεατροπαιδαγωγικό δρώμενο και στην υποστήριξη της ημερίδας συμμετέχει η ομάδα *Paedagogus Ludens* της Παιδαγωγικής Σχολής ΑΠΘ

Τη διερμηνεία αναλαμβάνει η ομάδα του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας και Μετάφρασης του Α.Π.Θ. με επιστημονικά υπεύθυνη την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια κα. Ανθή Βηδενμάιερ του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ.

Οι Εταίροι του Προγράμματος “GCAO: Get Creative with Art Online”

Συντονιστής του Προγράμματος

Global Learning Association

Ηνωμένο Βασίλειο

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ελλάδα

CREWATIVE

Ιταλία

CEE AUTO-LEARN

Σουηδία

The Project “GCAO: Get Creative with Art Online” (2020-1-UK01-KA227-SCH-094566) is funded by the European Commission.

**GET CREATIVE
WITH ART ONLINE**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ARISTOTLE
UNIVERSITY OF
THESSALONIKI

Εσπερίδα

Εσπερίδα

με τίτλο

Τέχνες στην εκπαίδευση. Ψηφιακή πρόσβαση και δημιουργική έκφραση

Τετάρτη 26 Απριλίου 2023, 17.30-20.30

8^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης

Συνδιοργάνωση

- ♦ 8^ο Δ.Σ. Θεσσαλονίκης, Ν. Λύτρας, διευθυντής
- ♦ Παιδαγωγική Σχολή Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Α. Λενακάκης, αναπλ. καθηγητής ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ και Χαρά Κανάρη, επίκ. καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ

Επιστημονική επιτροπή

- ♦ Στέλα Λάββα, αναπλ. καθηγήτρια, Κοσμητόρισα της Σχολής Καλών Τεχνών ΑΠΘ
- ♦ Μάρθα Ιωαννίδου, επίκ. καθηγήτρια ΠΤΔΕ ΑΠΘ
- ♦ Αντώνης Λενακάκης, αναπλ. καθηγητής ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ, πρόεδρος
- ♦ Χαρά Κανάρη, επίκ. καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ

Εισηγητές:

- ♦ Αντώνης Λενακάκης, αναπλ. Καθηγητής ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ, Χαρά Κανάρη, επίκ. καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ και Μαρία Κολτσίδα, διδακτόρισα Θεατροπαιδαγωγικής και ακαδημαϊκή υπότροφος ΠΤΔΕ ΑΠΘ
- ♦ Συμμετέχει με εργαστήριο - δρώμενο η θεατροπαιδαγωγική ομάδα της Παιδαγωγικής Σχολής ΑΠΘ Paedagogus Ludens.

Πρόσκληση

Το 8^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με την Παιδαγωγική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διοργανώνει εσπερίδα με τίτλο «Τέχνες στην εκπαίδευση. Ψηφιακή πρόσβαση και δημιουργική έκφραση» την Τετάρτη 26 Απριλίου 2023, 17.30-20.30 στο 8^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης.

Πληροφορίες για την Εσπερίδα: <http://8dim-thess.thess.sch.gr/?p=1413>

Συμμετοχές σε συνέδρια

1. Μουσείο σχολικής ζωής 2021

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

ARISTOTLE
UNIVERSITY OF
THESSALONIKI

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΚΟΛΛΕΓΙΟ

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

2° Πανελλήνιο Συνέδριο

Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη
στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό

29-31
Οκτωβρίου
2021

Δημιουργώντας ψηφιακούς «κόμβους» συνεργασίας και δημιουργικότητας ανάμεσα σε Μουσεία Τέχνης και σχολεία της Ευρώπης

Κανάρη Χαρίκλεια,
kanarichara@nured.auth.gr

Λενακάκης Αντώνης,
alen@nured.auth.gr

Κολτσίδα Μαρία,
mkoltsida@nured.auth.gr

Νάσια Χολέβα,
acholeva@nured.auth.gr

GCAO Project: Get Creative with Art Online **[Γίνε δημιουργικός/ή με την τέχνη στο διαδίκτυο]**

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Erasmus+ (KA227)

Εταίροι από 4 διαφορετικές χώρες: **Ελλάδα, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία**

Συνεργασία μεταξύ διαφορετικών φορέων τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φορείς εκπαίδευσης και επιμόρφωσης)

Συντονιστής φορέας: Global Learning Association (Ηνωμένο Βασίλειο)

Εταίρος από την Ελλάδα: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GCAO Project: Θεωρητικό υπόβαθρο_1

- Η σημασία των τεχνών στην **ολόπλευρη ανάπτυξη όλων των παιδιών**
- Η συμπληρωματική σχέση **εκπαίδευσης και τέχνης** για τη δημιουργική έκφραση, κατανόηση, απόκριση και ερμηνεία.
- Οι τέχνες ως μια «παγκόσμια γλώσσα» για την κατανόηση του κόσμου, κοινωνικών καταστάσεων, αξιών, την ανάπτυξη δεξιοτήτων, ενσυναίσθησης, κλπ.
- Η αναγκαιότητα **μείωσης ανισοτήτων**, παροχής πρόσβασης και ποικίλων μαθησιακών εμπειριών σε όλα τα παιδιά σχετικά με τις τέχνες

(Charman, 1993· Λενακάκης & Παρούση, 2019·Μαλαφάντης,2020·Uritis, 2011)

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GCAO Project: Θεωρητικό υπόβαθρο_2

- Η παιδαγωγική δυναμική και αξία της **διασύνδεσης καλλιτεχνικών αντικειμένων** όπως τα εικαστικά και η θεατροπαιδαγωγική για τη δημιουργική έκφραση, την ανάπτυξη ποικίλων δεξιοτήτων, την κριτική προσέγγιση εννοιών και καταστάσεων, κλπ.
- Η **σχέση μουσείου και σχολείου**. Η σημασία εκπαιδευτικής αξιοποίησης των μουσείων αλλά και υλικού, παιδαγωγικών μεθόδων και διαφορετικών μέσων συμπεριλαμβανομένων και των ψηφιακών μέσων εντός σχολείου.
- Ο **ρόλος των εκπαιδευτικών** στην αξιοποίηση των τεχνών στην εκπαίδευση αλλά και στη σχέση μουσείου και σχολείου.
- Οι κοινωνικές αλλαγές που αναδεικνύουν την αναγκαιότητα **παιδαγωγικών μεθόδων και πρακτικών που θα καλλιεργούν δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα**

(Black, 2012· Γιαννούτσου, 2015· Vemi & Kanari, 2008· Λενακάκης & Παναγή, 2018· Νικονάνου, 2015)

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Σκοπός και στόχοι του GCAO Project_1

Η ενίσχυση της αξιοποίησης των τεχνών στην εκπαίδευση και η καλλιέργεια αγάπης για την τέχνη μέσα από τη δημιουργία **εκπαιδευτικού υλικού σε ψηφιακή μορφή** για εκπαιδευτικούς και μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με **έργα τέχνης από μουσεία και πινακοθήκες** των χωρών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα.

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Σκοπός και στόχοι του GCAO Project_2

Ειδικότερα:

- Η **δημιουργική προσέγγιση έργων τέχνης** από Εθνικές Πινακοθήκες και Μουσεία των χωρών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα,
- η κριτική επεξεργασία και κατανόηση **πανανθρώπινων αξιών, κοινωνικών ζητημάτων και πτυχών του πολιτισμού και του περιβάλλοντος** μέσα από τις τέχνες,
- η ανάπτυξη της **δημιουργικότητας** και της **κριτικής σκέψης** και η καλλιέργεια **αξιών**,
- Η ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και η **ενίσχυση της σχέσης μουσείου και σχολείου** με τη χρήση **ψηφιακού υλικού** και τη διασύνδεση καλλιτεχνικών αντικειμένων, όπως **τα εικαστικά και η θεατροπαιδαγωγική.**

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Δράσεις & Πνευματικά Προϊόντα του GCAO Project

- Συγγραφή και δημιουργία **εκπαιδευτικού υλικού** για εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες: Οκτώ Θεματικές Ενότητες με επιλογή εικαστικών έργων από όλες τις συμμετέχουσες χώρες για κάθε θεματική, προτεινόμενες δραστηριότητες και πρόσθετες πηγές
- **Αυτο-καθοδηγούμενο online course** με έμφαση στην ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση των τεχνών στην εκπαίδευση, τη διαθεματικότητα και τη σημασία της παιδευτικής αξιοποίησης των μουσείων και ψηφιακά
- **Δημιουργία Toolkit** → πηγές, case studies, κλπ
- Δράσεις διάχυσης
- Ενίσχυση **δικτύων συνεργασίας** (σχολεία και μουσεία)

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Μεθοδολογία του GCAO Project

Συνεργασία διεπιστημονικών ομάδων (εκπαιδευτικοί, εικαστικοί, θεατροπαιδαγωγοί, μουσειοπαιδαγωγοί, κλπ) σε οριζόντιο και κάθετο επίπεδο (μεταξύ των ομάδων κάθε χώρας και εντός κάθε χώρας) για τη συγγραφή του εκπαιδευτικού υλικού (επιλογή των εικαστικών έργων από όλες τις χώρες και των δραστηριοτήτων για κάθε θεματική ενότητα)

Πιλοτική εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού – Ανατροφοδότηση από εκπαιδευτικούς – Οριστικοποίηση του υλικού και του περιεχομένου του – **Αξιολόγηση**

Ανάπτυξη του Online Course → έρευνα και ανάλυση για την εκπαίδευση εκπαιδευτικών στις τέχνες στην εκπαίδευση, σχεδιασμός και πιλοτική δοκιμή, εφαρμογή

Δημιουργία Toolkit

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Οι Θεματικές Ενότητες του GCAO Project_1

Οι οκτώ θεματικές ενότητες (modules) περιλαμβάνουν:

Έργα τέχνης σχετικά με κάθε θεματική από μουσεία και πινακοθήκες κάθε συμμετέχουσας χώρας

Προτεινόμενες δραστηριότητες για την επεξεργασία των έργων και κάθε θέματος και την ανάπτυξη δημιουργικότητας και κριτικής σκέψης (**εικαστικές, θεατροπαιδαγωγικές δραστηριότητες**, κλπ)

Συνδέσμους και προτάσεις για τη γνωριμία των μαθητών/τριών με τα αντίστοιχα **μουσεία και τις πινακοθήκες**

Πρόσθετες πηγές

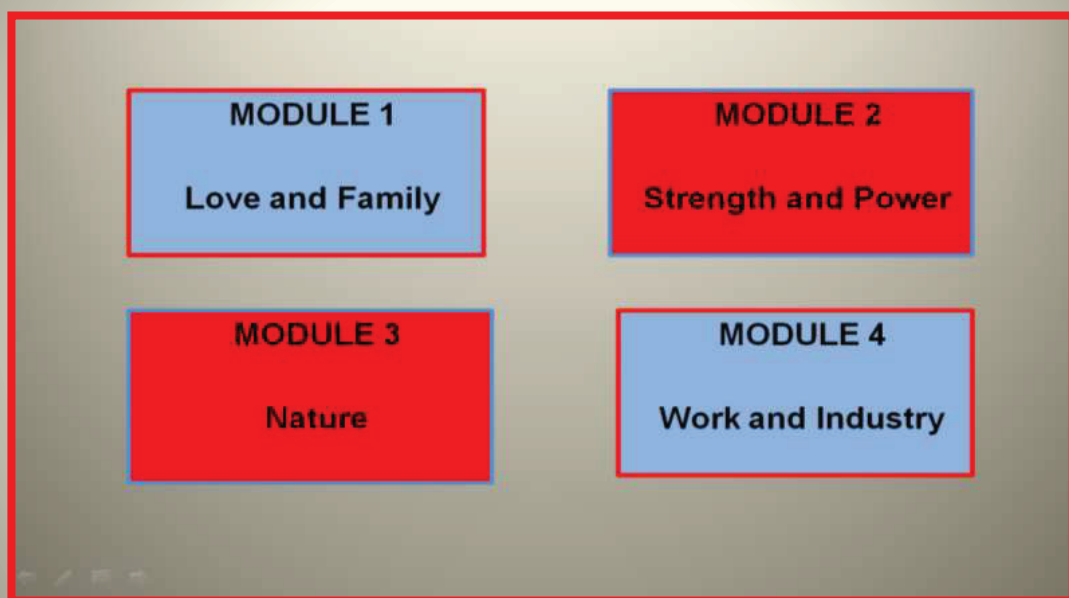
GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Θεματικές Ενότητες του GCAO Project_2

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ενδεικτικές επιλογές έργων από την Εθνική Πινακοθήκη,
<https://www.nationalgallery.gr/el/>

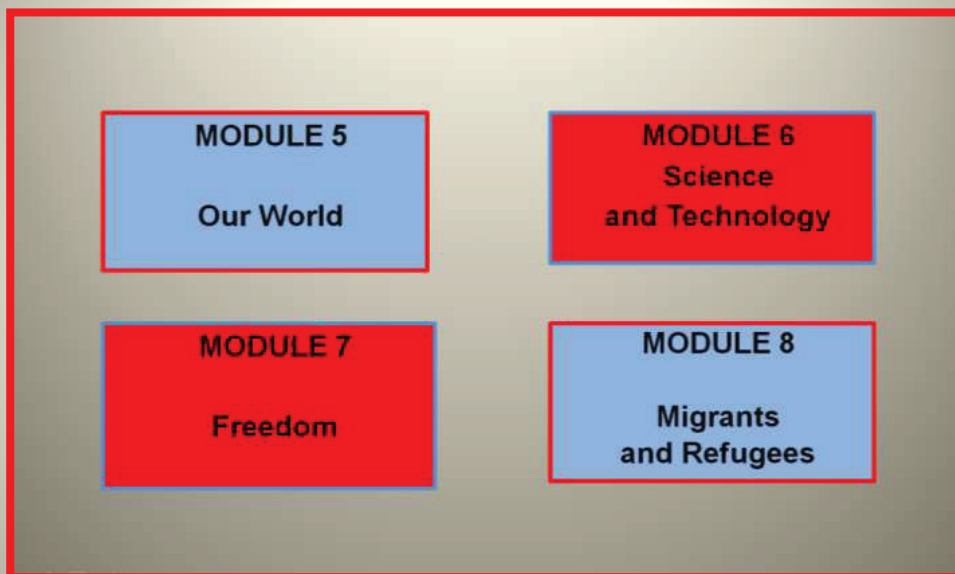
GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Θεματικές Ενότητες του GCAO Project_3

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ενδεικτικές επιλογές έργων από την Εθνική Πινακοθήκη,
<https://www.nationalgallery.gr/el/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GCAO Project: Καλλιεργώντας τη δημιουργικότητα και την αγάπη για την τέχνη

Οι τέχνες δημιουργούν πολιτισμικές γέφυρες που ενώνουν τους ανθρώπους καλλιεργώντας την ενσυναίσθηση, τη δημιουργικότητα και την κριτική σκέψη.

Διαδραματίζουν έναν κεντρικό ρόλο και αποτελούν ενοποιητικό μοχλό μιας εκπαιδευτικής ολοκλήρωσης, η οποία στοχεύει στον μετασχηματισμό (όχι στην αναπαραγωγή) μέσω της εκπαίδευσης των κοινωνικών δομών.

(Λενακάκης & Παρούση, 2019).

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GCAO Project: Καλλιεργώντας τη δημιουργικότητα και την αγάπη για την τέχνη

Από τα πρώτα στάδια του GCAO Project καταδεικνύεται και επιβεβαιώνεται η σημασία της **διεπιστημονικής συνεργασίας**, της **επικοινωνίας** και της **ακαδημαϊκής και επαγγελματικής έρευνας και εμπειρίας** για τη δημιουργία υλικού και ανάπτυξης παιδαγωγικών πρακτικών που θα προωθούν την ουσιαστική αξιοποίηση των τεχνών και την ενίσχυση της σχέσης μουσείου και σχολείου.

Η **ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών** προς αυτή την κατεύθυνση είναι καίριας σημασίας ώστε οι μαθητές/τριες από διαφορετικές χώρες και διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να μνηθούν σε έναν τρόπο κατανόησης του κόσμου, του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, καθολικών αξιών και κοινωνικών καταστάσεων στο χρόνο, στο χθες, στο σήμερα αλλά και στο αύριο.

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GCAO Project: Καλλιεργώντας τη δημιουργικότητα και την αγάπη για την τέχνη

Το **εκπαιδευτικό ψηφιακό υλικό** για εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες που δημιουργείται στο πλαίσιο του GCAO Project αναμένεται να αποτελέσει μια χρήσιμη και ανοιχτής πρόσβασης πηγή που δεν περιορίζεται στα επιλεγμένα έργα τέχνης αλλά μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης και διεύρυνσης των επιλογών και των πρακτικών με πολλαπλά οφέλη για όλα τα παιδιά.

Με το project αυτό υποστηρίζουμε μια **παιδαγωγική των τεχνών/της δημιουργικότητας** (και όχι μια παιδαγωγική της εκπαίδευσης) η οποία διαφοροποιεί ουσιαστικά κατά την εκτίμησή μας τη μαθησιακή πρακτική της «ποιήσεως» απ' αυτήν της «πράξεως» και καθιστά τη διαδικασία της μάθησης κοινωνική διαδικασία με νόημα, τονίζοντας τη σημειωτική και αισθητική δύναμη των τεχνών.

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ενδεικτικές βιβλιογραφικές αναφορές

- Black, G. (2012). *Transforming Museum in the Twenty First Century*. London: Routledge.
- Γιαννούτσου, Ν. (2015). Αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων στη Μουσειοπαιδαγωγική. Στο: Ν. Νικονάνου (Επιμ.), *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21ο αιώνα*. (σσ. 225-252). [ηλεκτρ. βιβλ.] Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, διαθέσιμο στο <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/712>
- Charman, L. (1993). *Διδακτική της τέχνης. Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Λενακάκης, Α., & Παρούση, Α. (2019). *Η τέχνη του κουκλοθέατρου στην εκπαίδευση. Παιχνίδι συγκλίσεων και αποκλίσεων*. Αθήνα: Gutenberg.
- Λενακάκης, Α. & Παναγή, Α. (2018). Η θεατροπαιδαγωγική στο μουσείο: Ζητήματα έρευνας, θεωρίας και πράξης. *Εκπαίδευση & Θέατρο*, 19, 90-10.
- Μαλαφάντης, Κ. (2020). Η τέχνη ως μέσο πολιτισμικής καλλιέργειας και εκπαίδευσης. *MuseEd, Museum, School, Education 1(2)*, 10-18. ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ-ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.
- Νικονάνου, Ν. (2015). Μουσειοπαιδαγωγικές μέθοδοι. Συμμετοχή-εμπειρία-δημιουργία. Στο: Ν. Νικονάνου (Επιμ.), *Μουσειακή Μάθηση και Εμπειρία στον 21ο αιώνα* (σσ. 51-85). [ηλεκτρ. βιβλ.] Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, διαθέσιμο στο <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/712>
- Upitis, R. (2011). *Arts education for the development of the whole child*. Ontario: Elementary Teachers' Federation of Ontario
- Vemi, V., & Kanari H. (2008). School teachers and museum education: A key factor in expanding the inclusive character of museums. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 1, 1 – 8.

Σας ευχαριστούμε για την προσοχή σας!!

Το Πρόγραμμα **GCAO Project: Get Creative with Art Online** (2020-1-UK01-KA227-SCH-094566) χρηματοδοτείται από το Erasmus+ Programme της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://www.getcreativewithart.org/>

**GET CREATIVE
WITH ART ONLINE**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Συμμετοχές σε συνέδρια

2. Εθνικό Μουσείο Στοκχόλμης
17.05.2022

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

ARISTOTLE
UNIVERSITY OF
THESSALONIKI

**Aristotle University of
Thessaloniki**

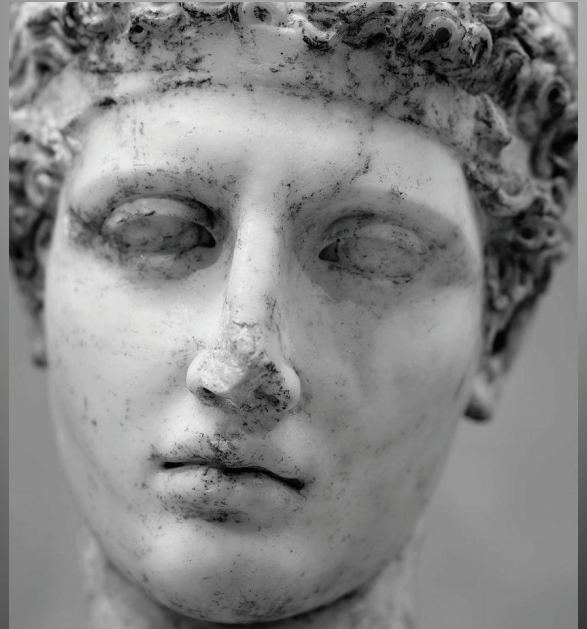
Dr Antonis Lenakakis

Dr Chara Kanari

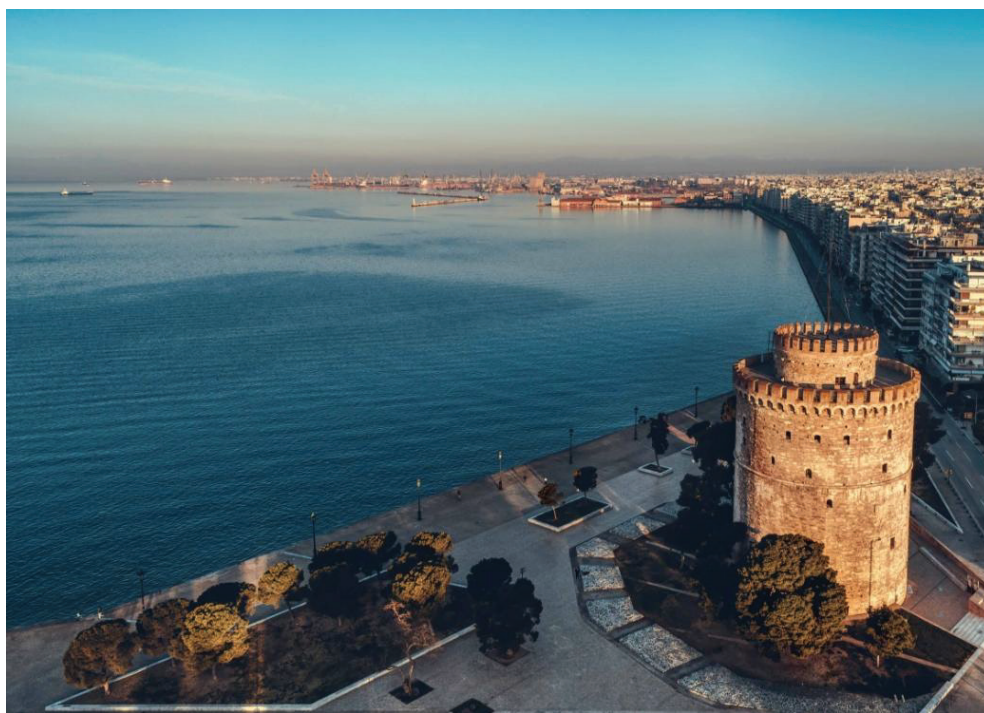
Nassia Choleva, PhD(c)

Mary Koltsida, PhD(c)

**Dissemination Activity –
Nationalmuseum
Stockholm, 17.05.2022**

Thessaloniki, Greece

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Aristotle University of
Thessaloniki
Faculty of Education
School of Primary Education,
and **School of Early
Childhood Education****

**GET CREATIVE
WITH ART ONLINE**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The AUTH Team of the GCAO Project

Antonis Lenakakis

Associate Professor – Coordinator of the Project for the AUTH,
alen@nured.auth.gr

Area of Specialization: Drama/Theatre Pedagogy

Research interests: Multicultural – Intercultural Education, Teaching methods, Aesthetic Education, Creativity, Teachers' training, etc

Chara Kanari

Assistant Professor,
kanarichara@nured.auth.gr

Area of Specialization: Museum Education

Research interests: Cultural Heritage in Education, Creativity, Inclusion, Accessibility, Disability studies, formal, informal, non-formal education, Teachers' training, etc

**GET CREATIVE
WITH ART ONLINE**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The AUTH Team of the GCAO Project

Maria Koltsida
PhD Candidate at Aristotle University of Thessaloniki
Research interests: Drama/Theatre Pedagogy methods, Disability studies

Nassia Choleva
PhD Student at Aristotle University of Thessaloniki
Research interests: Drama pedagogy and teacher training, Human Rights Education

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Interdisciplinary Team & GCAO Project_1

- ▶ **Museums & Galleries**
- ▶ **Arts – Visual arts**
- ▶ **Drama/Theatre Pedagogy**
- ▶ **Museum Education**
- ▶ **Universal values & challenges of contemporary society**
- ▶ **Digital material**
- ▶ **Human rights**

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Interdisciplinary Team & GCAO Project_2

- ▶ Interconnections between **visual arts and drama in education** → The critical approach of concepts and situations, creative expression, the development of various skills, knowledge & understanding, social changes and demands, active citizens
- ▶ Interconnections **between museums (galleries) and schools – The role of teachers**
- ▶ Interconnections **among museums (galleries) and schools in European countries**

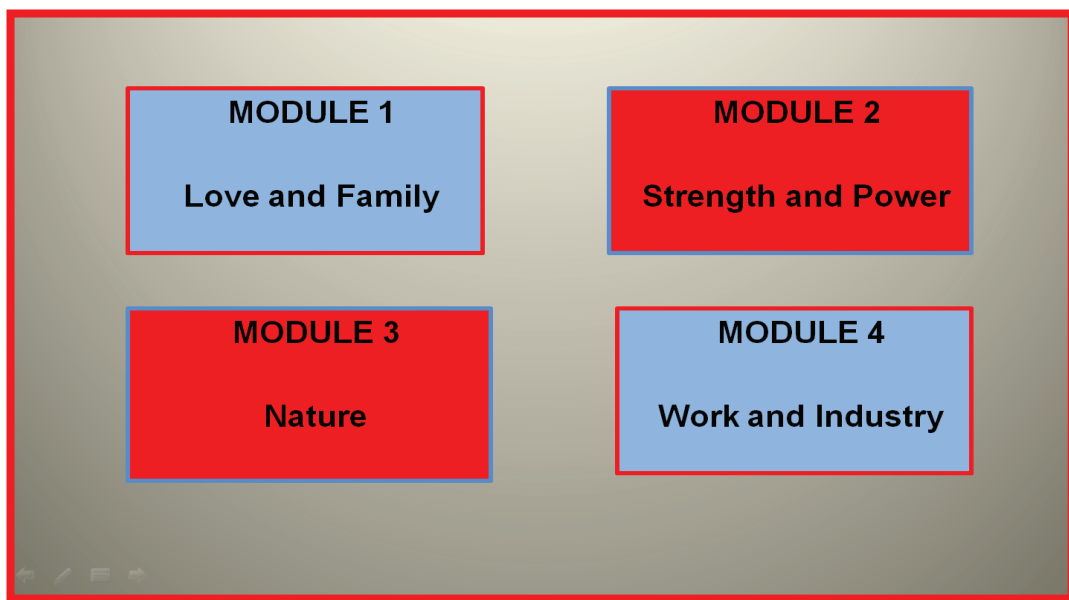

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Modules of the GCAO Project_1

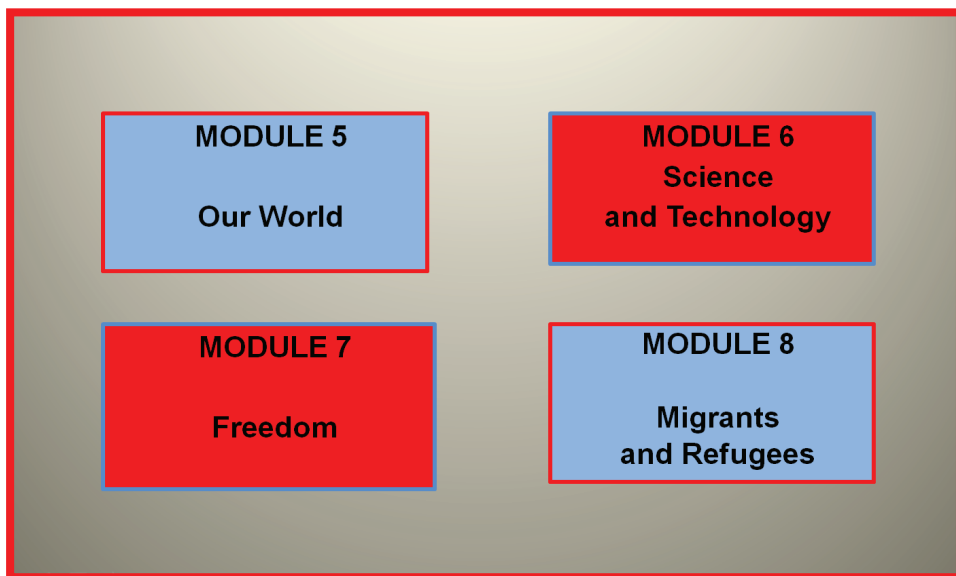

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Modules of the GCAO Project_2

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Module “Freedom”

- “The Defense of the homeland above all else” by Theodoros Vryzakis
- The National Gallery, Athens
- www.nationalgallery.gr/en/all-collections/collection/collections/the-defense-of-the-homeland-above-all-else.html

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Module “Freedom”

“Freedom” by

Bella Raftopoulou,

The National Gallery, Athens

<https://www.nationalgallery.gr/en/all-collections/collection/collections/freedom.html>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Module “Refugees & Migrants”

•“The Refugee girl/Sleeping Flower Girl” by Georgios Iakovidis,
•The National Gallery, Athens

www.nationalgallery.gr/en/all-collections/collection/collections/the-refugee-girl-sleeping-flower-girl.html

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

National Gallery, Alexandros Soutsos Museum, Evripidis Koutlidis Foundation, <https://www.nationalgallery.gr/en/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

National Gallery, Alexandros Soutsos Museum, Evripidis Koutlidis Foundation, <https://www.nationalgallery.gr/en/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

National Gallery, Alexandros Soutsos Museum, Evripidis Koutlidis Foundation, <https://www.nationalgallery.gr/en/>

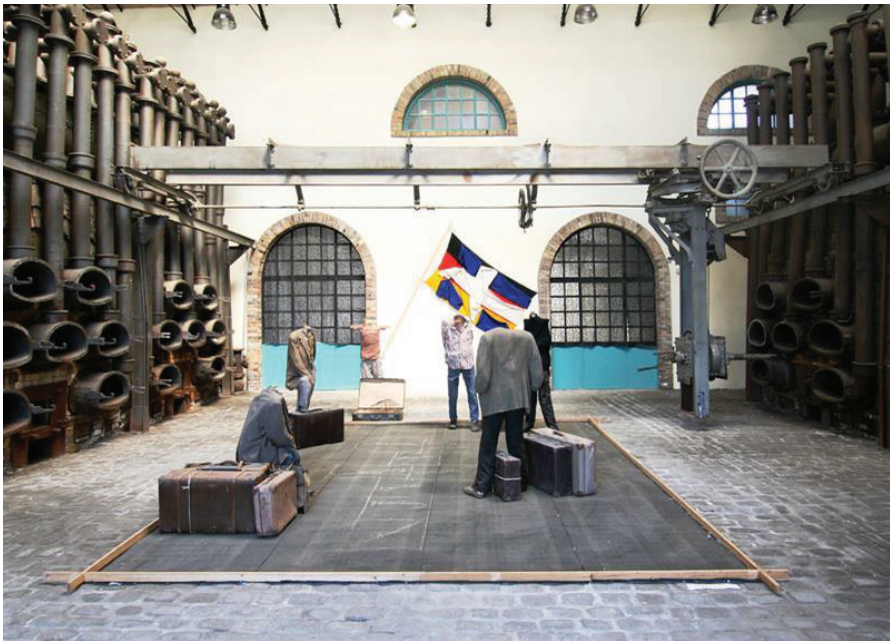

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Module “Refugees & Migrants”

Hopscotch' by Vlassis Caniaris, <http://collection.emst.gr/en/projects/%CE%A4%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CF%85%CF%84%CF%83%CF%8C/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ΕΜΣΤ - National Museum of Contemporary Art Athens, <https://www.emst.gr/en/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EMST - National Museum of Contemporary Art Athens, <https://www.emst.gr/en/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EMST - National Museum of Contemporary Art Athens, <https://www.emst.gr/en/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

“The traveller” [The immigrant]", by Theodoros Papagiannis, <https://theodoros-papagiannis.gr/en>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**The "Theodoros Papagiannis" Museum of Contemporary Art, Elliniko, Ioannina,
<https://theodoros-papagiannis.gr/en>**

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**The "Theodoros Papagiannis" Museum of Contemporary Art, Elliniko, Ioannina,
<https://theodoros-papagiannis.gr/en>**

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Teachers, Arts, Drama/theatre Pedagogy and Museum Education and how we work _1

- ▶ Teachers' critical role between students and museums
- ▶ “Using” **museums as valuable, inspiring and stimulating spaces for discovery, knowledge, skills, creativity, critical thinking**
- ▶ Using **museum resources** (e.g. educational material, digital tools) in classroom
- ▶ Designing their own **educational programs**
- ▶ Designing their own **material**
- ▶ **Creating creative learning opportunities with arts**

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Teachers, Arts, Drama/theatre Pedagogy and Museum Education and how we work _2

- ▶ Fostering **accessibility and inclusion** in museums for all children
- ▶ **Collaborating with other teachers**, art educators, etc.
- ▶ **Expanding and fostering students' museum experiences** before and after a visit in a museum
- ▶ Using **different methods and tools** (e.g. **drama/theatre Pedagogy**, creative activities, etc)
- ▶ Involving **parents** – collaboration, motivation
- ▶ **Collaborating with museum educators**, etc
- ▶ **Creating networks**

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

How we work... Theory and practice

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

How we work... Theory and practice

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

How we work... Theory and practice

Source: <https://www.museums.cam.ac.uk/blog/2018/11/26/learning-to-teach-in-the-museum/>

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

GET CREATIVE
WITH ART ONLINE

ARISTOTLE
UNIVERSITY OF
THESSALONIKI

Συμμετοχές σε συνέδρια

3. ΟΜΕΡ, 2023

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

13^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΟΜΕΡ

Κατανοώντας και προωθώντας
το παιδικό παιχνίδι
στον 21^ο αιώνα
για ένα καλύτερο μέλλον

26 Μαΐου 2023:
Αίθουσα Τελετών, Παλαιό
Κτίριο Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ

27 & 28 Μαΐου 2023:
Πύργος Παιδαγωγικής
Σχολής ΑΠΘ

13ο Πανελλήνιο Συνέδριο της ΟΜΕΡ

Συνδιοργάνωση: Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Τ.Ε.Π.Α.Ε.)

Υπό την αιγίδα της Παιδαγωγικής Σχολής του

Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ημερομηνία: 26-28 Μαΐου 2023

Τόπος: Θεσσαλονίκη

ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ:

*Κατανοώντας και προωθώντας το παιδικό παιχνίδι στον 21^ο αιώνα,
για ένα καλύτερο μέλλον.*

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Διοικούσα Επιτροπή της ΟΜΕΡ (2022 - 2025)

Κατσικονούρη Ευφροσύνη, Πρόεδρος

Σαΐτη Σοφία, Αντιπρόεδρος

Βελλοπούλου Αγγελική, Γραμματέας

Πασχαλίδου Ελένη, Ταμίας

Μαντζουράτου Βασιλική, Υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων

Στοιχειοθεσία:

Μαντζουράτου Βασιλική, Υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων ΟΜΕΡ Ελλάδος, Μέλος της

Οργανωτικής Επιτροπής του 13ου Συνεδρίου της ΟΜΕΡ

Γιαννοπούλου Άννα, Πρόεδρος Περιφερειακού Συμβουλίου Δυτικής Ελλάδας και

Πελοποννήσου ΟΜΕΡ, Μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής του 13ου Συνεδρίου της ΟΜΕΡ

Βελλοπούλου Αγγελική, Γραμματέας ΟΜΕΡ Ελλάδος, Μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής του 13ου Συνεδρίου της ΟΜΕΡ

Οι θέσεις που διατυπώνονται στα κείμενα των περιλήψεων αποτελούν ευθύνη των συγγραφέων.

ΛΕΝΑΚΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ, ΚΑΝΑΡΗ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ, ΚΟΛΤΣΙΔΑ ΜΑΡΙΑ, ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΥΠΟΤΡΟΦΟΣ ΠΤΔΕ ΑΠΘ, ΧΟΛΕΒΑ ΝΑΣΙΑ, ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΥΠΟΤΡΟΦΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ.

Το παιχνίδι ρόλων με έργα τέχνης στην αρχική εκπαίδευση και στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Η σύγχρονη ραγδαία μεταβαλλόμενη κοινωνία, οι παγκόσμιας κλίμακας κρίσεις και οι επιταγές της εκπαίδευσης δημιουργούν ένα συχνά αντιφατικό τοπίο στο οποίο από τη μια πλευρά η δημιουργικότητα και η ελεύθερη έκφραση θυσιάζονται στον βωμό μιας ανταγωνιστικής εκπαίδευσης μετρήσιμων μαθησιακών αποτελεσμάτων, και από την άλλη θεωρούνται περισσότερο αναγκαίες από ποτέ για την καλλιέργεια ικανοτήτων του 21ου αιώνα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το παιχνίδι συχνά περιθωριοποιείται παρά τη γενικότερη παραδοχή της αξίας του για την ολόπλευρη ανάπτυξη κάθε παιδιού. Η παρούσα εργασία εστιάζει στο παιχνίδι ρόλων και διερευνά την επίδρασή του στην επαγγελματική ανάπτυξη των εν ενεργεία αλλά και μελλοντικών εκπαιδευτικών στο πλαίσιο θεατροπαιδαγωγικών εργαστηρίων για την κατανόηση διαχρονικών κοινωνικών ζητημάτων μέσα από έργα τέχνης. Η ιδιαιτερότητα των θεατροπαιδαγωγικών αυτών εργαστηρίων συνίσταται στην αξιοποίηση έργων τέχνης και μουσειοπαιδαγωγικών πρακτικών για την ανάπτυξη δημιουργικών, ευέλικτων και αυθεντικών περιστάσεων επικοινωνίας και μάθησης. Αντιμετωπίζοντας τους/τις εκπαιδευτικούς ως τους βασικούς σχεδιαστές και διοργανωτές δημιουργικών μαθησιακών περιβαλλόντων θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να αναβιώσουν οι ίδιοι/ες το παιχνίδι με άμεσο, αδιαμεσολάβητο και προσωπικό τρόπο. Η αναβίωση αυτή του παιχνιδιού από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό υποθέτουμε ότι θα εξασφαλίσει τη γνώση και την εμπειρία από πρώτο χέρι για τον ίδιο, προκειμένου στη συνέχεια να δίνει τον αναγκαίο χώρο και χρόνο στο καθημερινό πρόγραμμά του στο σχολείο. Οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα είναι εκπαιδευτικοί διαφορετικών βαθμίδων εκπαίδευσης και φοιτητές/τριες τριών πανεπιστημιακών τμημάτων της χώρας. Στην έρευνα αξιοποιούνται μεικτές μέθοδοι και εργαλεία συλλογής δεδομένων όπως το ερωτηματολόγιο και τα αναστοχαστικά ημερολόγια. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, που βρίσκεται σε εξέλιξη, δείχνει μια σαφή μετακίνηση στον τρόπο κατανόησης και αντίληψης της αξίας και της μεθοδολογίας του παιχνιδιού, και δη του παιχνιδιού ρόλων, παράλληλα με την ενίσχυση του ενδιαφέροντος για την αξιοποίηση έργων τέχνης και χώρων μη τυπικής μάθησης, όπως τα μουσεία. Η αναβίωση του παιχνιδιού ρόλων από τους/τις εκπαιδευτικούς και τα έργα τέχνης δημιουργούν μια ανοιχτή, συμπεριληπτική και πολυαισθητηριακή μαθησιακή συνθήκη στην οποία ο παίκτης (ο/η εκπαιδευτικός / το παιδί που παίζει) αντιμετωπίζεται ως ένας δημιουργικός και αναστοχαζόμενος άνθρωπος. Σε αυτό το πλαίσιο, το παιχνίδι και ειδικά το παιχνίδι ρόλων ως διαδικασία και ως προϊόν εξασφαλίζει δρόμους κατανόησης, πολυαισθητηριακής επικοινωνίας και έκφρασης και, μάλιστα, λόγω του ασφαλούς πλαισίου του στο οποίο ο παίκτης μπορεί ελεύθερα «να πει και να κάνει ό,τι θέλει» ένα επίπεδο προβληματισμού και κριτικού στοχασμού που υπερβαίνει το κοινώς αποδεκτό, το αναμενόμενο, το οικείο και το προβλέψιμο.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Παιχνίδι ρόλων, Έργα Τέχνης, Θεατροπαιδαγωγικές και Μουσειοπαιδαγωγικές Μέθοδοι, Ικανότητες 21ου αιώνα.

Συμμετοχές σε συνέδρια
4. 7^ο Θεατρολογικό, 2023

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΠΘ

7^ο Πανελλήνιο Θεατρολογικό συνέδριο
<https://www.thea.auth.gr/theatrologiko-synedrio/>

«Το θέατρο και οι τέχνες του: ιστορία, θεωρία και πράξη»
Θεσσαλονίκη, 27 Σεπτεμβρίου – 1 Οκτωβρίου 2023

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 29 Σεπτεμβρίου 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

πανεπιστήμια της Οξφόρδης, Leuven, Goldsmiths, Πατρών, Reading, East London ως προσκεκλημένη ομιλήτρια καθώς και σε πολλά διεθνή συνέδρια.

Θέατρο στην εκπαίδευση: εστιάζοντας στο μουσείο

Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών (φουαγιέ)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΕΝΑΚΑΚΗΣ, ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΚΑΝΑΡΗ, ΝΑΣΙΑ ΧΟΛΕΒΑ και ΜΑΡΙΑ ΚΟΛΤΣΙΔΑ «Θέατρο, εικαστικά και μουσείο: διαθεματικές παιδαγωγικές συνέργειες με επίκεντρο τη δημιουργικότητα και την κοινωνική ευαισθητοποίηση»

Η θέση των τεχνών στο ελληνικό σχολείο εμφανίζεται διαχρονικά ελλιπής και κατακερματισμένη. Η διαπίστωση αυτή δημιουργεί μειωμένες ευκαιρίες για τους μαθητές και τις μαθήτριες αφενός εξοικείωσης με την ίδια τη γλώσσα των τεχνών και της καλλιτεχνικής έκφρασης αφετέρου συνειδητοποίησης του κοινωνικού χαρακτήρα των τεχνών και των κοινωνικών διαστάσεων της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Οι ουσιαστικές ευκαιρίες για δημιουργικότητα και διαθεματικότητα συνεχώς περιορίζονται εντός του ελληνικού σχολείου, περιορίζοντας με τη σειρά τους τη δυνατότητα μιας ολόπλευρης κατανόησης και ουσιαστικής εμπάθθυσης σε κοινωνικά ζητήματα, που προετοιμάζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες ως αυριανούς ενεργούς πολίτες.

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη δυνατότητα που προσφέρει το θέατρο στην εκπαίδευση με στόχο μεταξύ άλλων τη διαθεματική προσέγγιση σύγχρονων και διαχρονικών κοινωνικών θεμάτων, όπως η μετανάστευση και η προσφυγιά, σε συνδυασμό με τις εικαστικές τέχνες και τη δημιουργικότητα. Η ιδιαιτερότητα του θεατροπαιδαγωγικού εργαστηρίου έγκειται στην αξιοποίηση έργων τέχνης από εθνικές πινακοθήκες και μουσεία, καθώς και μουσειοπαιδαγωγικών πρακτικών για την ανάπτυξη δημιουργικών, διαθεματικών σχεδίων εργασίας με στόχο τη βαθύτερη, βιωματική και ολόπλευρη κατανόηση και γνώση του προτεινόμενου θέματος.

Οι συμμετέχουσες/οντες στην έρευνα είναι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί διαφορετικών βαθμίδων εκπαίδευσης και ειδικείσης, και φοιτήτριες/τές τριών πανεπιστημιακών τμημάτων της χώρας (προσχολικής και δημοτικής εκπαίδευσης και θεατρικών σπουδών).

Στην έρευνα αξιοποιούνται μεικτές μέθοδοι και εργαλεία συλλογής δεδομένων όπως το ερωτηματολόγιο και τα αναστοχαστικά ημερολόγια. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, δείχνει μια σειρά από ευρήματα: Οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα προσέρχονται με μια γενική γνώση της προτεινόμενης θεματολογίας ενώ ταυτόχρονα δηλώνουν χαμηλά έως μέτρια επίπεδα γνώσης έργων τέχνης και ενδιαφέροντος για επίσκεψη σε χώρους τέχνης. Μετά την εφαρμογή των εργαστηρίων, οι συμμετέχουσες/οντες επιδεικνύουν: α) βαθύτερη κατανόηση του θέματος μέσα από ενσυναίσθηση, ενσώματα και βιωματική εμπειρία, λόγω της διαθεματικής, ολιστικής προσέγγισης (γλωσσικά, καλλιτεχνικά, θεατροπαιδαγωγικά), β) σαφή μετακίνηση στην επιλογή και καλλιέργεια ήπιων δεξιοτήτων όπως η δημιουργικότητα και η κριτική σκέψη, γ)

αυξημένο ενδιαφέρον όσον αφορά την απόλαυση έργων τέχνης, καθώς και την φυσική ή ψηφιακή επίσκεψη σε χώρους τέχνης (εκθέσεις και μουσεία).

Ο **Αντώνης Λευκάκης** είναι αναπληρωτής καθηγητής Θεατρικής Τέχνης και Αγωγής στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης της Παιδαγωγικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Οι προπτυχιακές και μεταπτυχιακές του σπουδές αφορούν τις Επιστήμες της Αγωγής, τις Πολιτισμικές Σπουδές, την Κοινωνιολογία, την Διαπολιτισμική Παιδαγωγική, το Παιχνίδι και τη Θεατροπαιδαγωγική στα Πανεπιστήμια Κρήτης και Έσεν Γερμανίας και στη Σχολή Παραστατικών Τεχνών του Πανεπιστημίου Καλών Τεχνών Βερολίνου, απ' όπου έλαβε και το διδακτορικό του. Έχει διδάξει στα Πανεπιστήμια Καλών Τεχνών Βερολίνου, Βιέννης, Κύπρου, Κρήτης, Πελοποννήσου και Θεσσαλίας, έχει εμψυχώσει πλήθος θεατροπαιδαγωγικών εργαστηρίων με εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και έχει συμμετάσχει και συμμετέχει σε εθνικά και ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα. Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα συμπεριλαμβάνει τη θεατροπαιδαγωγική θεωρία και πρακτική στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση και στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών, ενώ μελετήματά του βρίσκονται σε ελληνικά και ξένα περιοδικά, σε πρακτικά συνέδριων και σε συλλογικούς τόμους.

Η **Χαρίκλεια Κανάρη** είναι επίκουρη καθηγήτρια Μουσικακής Εκπαίδευσης στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Σπούδασε Μουσικοπαιδαγωγική Εκπαίδευση, Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση και πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στις Επιστήμες της Αγωγής. Έχει λάβει μέρος ως μέλος της επιστημονικής ομάδας χρηματοδοτούμενων, ερευνητικών προγραμμάτων σχετικών με τα μουσεία, την προσβασιμότητα και τη συμπερίληψη ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες σε μουσεία, στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση, τις τέχνες, την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, κ.α. Έχει συνεργαστεί με πολλούς φορείς εκπαίδευσης και πολιτισμού στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Ι.Ε.Π., ΥΠ.Π.Ο.Α., ICEVI-Ευροπε, μουσεία, Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, κ.ά.) για θέματα μουσικακής εκπαίδευσης, προσβασιμότητας, συμπερίληψης, διαφοροποιημένης παιδαγωγικής, κ.λπ. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν την Πολιτισμική Κληρονομιά στην Εκπαίδευση, τη Μουσικακή Εκπαίδευση και τις τέχνες στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση. Έχει συμμετάσχει σε διεθνή και ελληνικά συνέδρια και δημοσιεύσει σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά, πρακτικά συνέδριων και σε συλλογικούς τόμους.

Η **Νάσια Χολέβα** είναι διδάκτωρ θεατροπαιδαγωγικής του ΑΠΘ. Διδάσκει στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου μαθήματα Παιδαγωγικής του Θεάτρου, ως ακαδημαϊκή υπότροφος. Σπούδασε στο Τμήμα Θεάτρου (ΑΠΘ) και πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Εφαρμοσμένο Δράμα (Exeter University). Διορισμένη θεατρολόγος, συντονίζει ομάδες τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης και επιμορφώνει εκπαιδευτικούς. Υπήρξε μέλος ομάδας εμπειρογνομόνων του ΙΕΠ για τον πολιτισμό και τις τέχνες. Δημιουργεί και υλοποιεί θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα και έρευνες (ΕΣΠΑ, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΑΠΘ, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, την ActionAid). Συγγράφει βιβλία και δημοσιεύει έρευνες σε επιστημονικά περιοδικά, συλλογικούς τόμους και συνέδρια. Είναι μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού *Εκπαίδευση & Θέατρο*. Πρόσφατα ερευνητικά της ενδιαφέροντα είναι η διασύνδεση της θεατροπαιδαγωγικής με την εκπαίδευση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη καλλιτεχνών και εκπαιδευτικών μέσα από ισότιμες συνεργασίες και η αξιοποίηση έργων τέχνης στην διαθεματική προσέγγιση κοινωνικών ζητημάτων.

Η **Μαρία Κολτσίδα** είναι διδακτορίσσα του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και διδάσκουσα (ακαδημαϊκή υπότροφος) του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΑΠΘ) στο πεδίο «Θέατρο στην Εκπαίδευση». Σπούδασε στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΑΠΘ και έλαβε το μεταπτυχιακό της δίπλωμα στις Δημιουργικές Τέχνες στην Εκπαίδευση με κατεύθυνση το Θέατρο στην Εκπαίδευση από το Πανεπιστήμιο του Έξτερ. Δημοσιεύσεις της έχουν συμπεριληφθεί σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά και έχει συμμετάσχει σε επιστημονικά συνέδρια σε Ελλάδα και εξωτερικό. Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα αφορούν στις Σπουδές για την Αναπηρία και τη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2

Χρήσιμη βιβλιογραφία

- Ανδρούτσος, Π. (2008). *Δημιουργία και πειραματική εφαρμογή ενός μοντέλου διδασκαλίας της ιστορίας της μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. University Studio Press.
- Ανδρούτσος, Π. (2012). *Μέθοδοι διδασκαλίας της μουσικής: Παρουσίαση και κριτική θεώρηση των μεθόδων Orff και Dalcroze*. Edition Orpheus.
- Αρώνη, Γ., Βαλλιανάτος, Α., Κουκουνάρας-Λιάγκης, Μ., & Ποταμούση, Η. (2022). *Σχολεία για όλους. Συμπερίληψη παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία. 31 βασικές δραστηριότητες*. European Wergeland Center (EWC).
- Αυδή, Α., & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η τέχνη του δράματος στην εκπαίδευση*. Μεταίχμιο.
- Αυδή, Α., & Χατζηγεωργίου, Μ. (2018). *Όταν ο δάσκαλος μπαίνει σε ρόλο. 50 προτάσεις για θεατρικά εργαστήρια με Δάσκαλο σε Ρόλο*. Μεταίχμιο.
- Ardouin, I. (2000). *Η καλλιτεχνική αγωγή στο σχολείο*. Νεφέλη.
- Boal, A. (2013). *Θεατρικά παιχνίδια για ηθοποιούς και μη ηθοποιούς* (Μ. Παπαδήμα, Μτφρ.: Χ. Τσαλικίδου, Επιμ.). Σοφία.
- Γκόβας, Ν. (2003). *Για ένα δημιουργικό νεανικό θέατρο. Ασκήσεις, παιχνίδια, τεχνικές. Ένα πρακτικό βοήθημα για εμψυχωτές θεατρικών ομάδων και εκπαιδευτικούς*. Μεταίχμιο.
- Γραμματάς, Θ. (2014). *Το θέατρο στην εκπαίδευση. Καλλιτεχνική έκφραση και παιδαγωγία*. Διάδραση.
- Charman, L. (1993). *Διδακτική της τέχνης. Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή*. Νεφέλη.
- Δογάνη, Κ. (2012). *Μουσική στην προσχολική αγωγή: Αλληλεπίδραση παιδιού-παιδαγωγού*. Gutenberg.
- Gomblich, E. H. (2020). *Το χρονικό της τέχνης* (16η έκδ.). Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Ελένη, Ε., & Τριανταφυλλοπούλου, Κ. (2004). *Το εκπαιδευτικό θέατρο στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό*. Πατάκη.
- Ιωαννίδου, Μ. (2018). *Μια εικόνα ισούται με χίλιες λέξεις. Χίλιες λέξεις ισούνται με μια εικόνα; Ο ρόλος των μουσείων λογοτεχνίας και τέχνης στην ενδυνάμωση ή στην αποδυνάμωση της λογοτεχνικής ανάγνωσης*. Στο Β. Αποστολίδου, Δ. Κόκορης, Μ. Γ. Μπακογιάννης, & Ε. Χοντολίδου (Επιμ.), *Λογοτεχνική ανάγνωση στο σχολείο και στην κοινωνία* (σσ. 591-602). Gutenberg.
- Καλλιτεχνική Παιδαγωγική Ομάδα «Ελάτε να Παίξουμε». (1998). *Το σχολείο - εργαστήρι τέχνης και δημιουργίας. Παιχνίδια έκφρασης: Πρόγραμμα 24 ενοτήτων με μουσική, χορό, εικαστικά και θεατρικό παιχνίδι, για παιδιά της προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Κανάρη, Χ. (2014). *Η εκπαιδευτική αξιοποίηση του μουσείου με μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*. *Τα Εκπαιδευτικά*, 109-110, 61-73.

- Κανάρη, Χ., & Βέμη, Β. (2008). Μουσειακή αγωγή και εκπαιδευτικό υλικό μουσείων: Μια έρευνα σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Μαγνησίας. Στο Ε. Σταυρίδου, Χ. Σολομωνίδου, & Μ. Παπαρούση (Επιμ.), *Πρωθώντας τη μάθηση: Έρευνα σε σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης και παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού* (σσ. 332-349). Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.
- Κανάρη, Χ., Βέμη, Β., & Ράπτου, Θ. (2011). «Με το άλφα και το βήτα με το ψι και το ωμέγα... Εκπαιδεύοντας το Βλέμμα». Ένα βιωματικό εργαστήριο μουσειακής εκπαίδευσης. Στο *Πρακτικά Ευρωπαϊκού Συνεδρίου OMEP 2011, «Δημιουργικότητα και Μάθηση στην Πρώτη Σχολική Ηλικία»* (σσ. 486-92). Κυπριακή Επιτροπή Πρώτης Αγωγής και Εκπαίδευσης, Ελληνική Επιτροπή Παγκόσμιας Οργάνωσης Προσχολικής Αγωγής, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου.
- Κοντογιάννη, Α. (2008). *Μαύρη αγελάδα. Άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*. Τόπος.
- Λενακάκης, Α. (2013b). Η μορφοπαιδευτική αξία του παιχνιδιού και του θεάτρου στην εκπαίδευση. Στο Θ. Γραμματάς (Επιμ.), *Το θέατρο ως μορφοπαιδευτικό αγαθό και καλλιτεχνική έκφραση στην εκπαίδευση και την κοινωνία* (σσ. 58-77). ΕΚΠΑ.
- Λενακάκης, Α. (2014). Θεατροπαιχνίδια και αντικείμενα στο νηπιαγωγείο. Σχεδιασμός, Υλοποίηση και θεωρητική υποστήριξη εκπαιδευτικού προγράμματος. Στο Α. Καρακίτσιος (Επιμ.), *Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις μέσω του θεάτρου, της μουσικής, των εικαστικών και της παιδικής λογοτεχνίας σε νηπιαγωγεία με παιδιά Ρομά* (σσ. 193-225). Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Παιδιών Ρομά. [Διαθέσιμο [εδώ](#)].
- Λενακάκης, Α. (2014). Ο θεατροπαιδαγωγός: Το προφίλ ενός καινοτόμου εκπαιδευτικού. Στο Θ. Γραμματάς (Επιμ.), *Το θέατρο στην εκπαίδευση. Καλλιτεχνική έκφραση και παιδαγωγία* (σσ. 172-215). Διάδραση.
- Λενακάκης, Α., & Κανάρη, Χ. (Επιμ.). (2023). *Πολιτισμός, τέχνης και συμπερίληψη. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές*. Σοφία.
- Λενακάκης, Α., & Κολτσίδα, Μ. (2019). Το θεατροπαιδαγωγικό εργαστήριο ως τόπος κοινωνικής και πολιτικής εξάσκησης. Στο Γ. Κατσιαμούρα, Α. Λιάμπας, & Π. Παυλίδης (Επιμ.), *Η κριτική εκπαίδευση για το σχολείο των κοινωνικών αλλαγών*. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΑΠΘ.
- Λενακάκης, Α., & Παρούση, Α. (2019). *Η τέχνη του κουκλοθέατρου στην εκπαίδευση. Παιχνίδια συγκλίσεων και αποκλίσεων*. Gutenberg.
- Μπόαλ, Α. (1981). *Το θέατρο του καταπιεσμένου* (Ε. Μπραουδάκη, Μτφρ.). Θεωρία.
- Μυρογιάννη, Ε. (2011). Μουσειακή εκπαίδευση στο διαδίκτυο. Στο Δ. Καλεσοπούλου (Επιμ.), *Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο: Θεωρητικές αφητηρίες, παιδαγωγικές πρακτικές* (σσ. 163-82). Πατάκη.
- Νικονάνου, Ν. (Επιμ.). *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα*. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/712>
- Νομικού, Μ., Ορφανίδου, Φ., & Χολέβα, Ν. (2014). *Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα*

- ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των προσφύγων. Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες - γραφείο Ελλάδας. <https://tinyurl.com/bdz4j4rd>
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Εκδ. συγγραφέα.
- Παύλου, Β. (2017). *Εικαστικές τέχνες και εκπαίδευση. Τα παιδιά ως θεατές και παραγωγοί εικαστικών τεχνών*. Γρηγόρη.
- Πίγκου-Ρεπούση, Μ. (2019). *Εκπαιδευτικό δράμα: Από το θέατρο στην εκπαίδευση*. Καστανιώτης.
- Prentki, T. (2009). Τέλος του παιχνιδιού: Μπορεί το θέατρο να σώσει τον πλανήτη;. *Εκπαίδευση & Θέατρο*, 10, 10-18.
- Prentki, T. (2020). Η αισθητική του θεάτρου του Μπρεχτ: η τέχνη της ζωής. *Εκπαίδευση & Θέατρο*, 21, 24-31.
- Σουλιώτου, Α. Ζ. (2021). «Δίνοντας σχήμα στο χρώμα και στο φως»: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την κινέζικη τέχνη του διάτρητου χαρτιού. Στο Σ. Γρόσδος & Χ. Πρασά (Επιμ.), *Πρακτικά Συνεδρίου Προτάσεις Τέχνης & Πολιτισμού στην Εκπαίδευση* (σσ. 1034-1044). Περιφερειακή Διεύθυνση Π.Ε. και Δ.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας.
- Σουλιώτου, Α. Ζ., Κανάρη, Χ., Θεοφανέλλη, Ε., Μπέκα, Α., Σουρλάγκα, Ε., & Φακυρούδη, Π. (2023). Μυτιλήνη-Βόλος: (Συν)δημιουργία νηπίων με αφορμή τη ζωή και το έργο του ζωγράφου Θεόφилου. *MusED*, 4(3), 10-24.
- Σωτηροπούλου-Ζορμπαλά, Μ., & Μουρίκη, Α. (2021). «Είχε μαμά ο Μιρό;». Από την αισθητική θεωρία στην αισθητική διδασκαλία. *Πεδίο*.
- Σωτηροπούλου-Ζορμπαλά, Μ. (2011). *Κάθε μέρα πρεμιέρα. Αισθητική προσέγγιση της γνώσης στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο*. Πεδίο.
- Τσιαμάγκα, Ευ. (2017). Η χρήση των κοινωνικών ιστοριών στον χώρο των μουσείων για τα άτομα στο φάσμα του αυτισμού. Η περίπτωση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. *Online International Journal MuseumEdu*, 5, 67-82, <https://tinyurl.com/5n7atjbr>
- Φανουράκη, Κ., & Πεφάνης, Γ. (2021). *Εφαρμοσμένο θέατρο: Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και μάθησης μέσω παραστατικών τεχνών*. Παπαζήση.
- Χολέβα, Ν. (2022). Η θεατροπαιδαγωγική εμπύχωση υπό το πρίσμα της κριτικής διαπολιτισμικής προσέγγισης: εντοπίζοντας παγίδες και λάθη. *Σκηνή*, 1(14), 95-117. <https://doi.org/10.26262/skene.v1i14.9402>
- Χολέβα, Ν. (Επιμ.) (2019). *Κι αν ήσουν εσύ; Θεατροπαιδαγωγικές δραστηριότητες για την ευαισθητοποίηση στα ανθρώπινα δικαιώματα και σε θέματα προσφύγων*. Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. <http://theatroedu.gr>

Χρήσιμη ιστογραφία

Αίσωπος

eContent, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ)

ΙΕΠ, Εργαστήρια Δεξιότητων 21+

Κι αν ήσουν εσύ;

Kindergarten Stories

Kindy kids

ΜΗΤΙΔΑ, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ)

Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης

Πανελλήνιο δίκτυο για το θέατρο στην εκπαίδευση

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - Αισθητική Αγωγή

Φωτόδεντρο

USEUM- World's Art Museum (Διαδραστική πλατφόρμα τέχνης)

Ψηφιακή πλατφόρμα του Υπουργείου Πολιτισμού

Παρακολουθήστε και τη βιβλιογραφία και ιστογραφία που υπάρχει σε κάθε κεφάλαιο του τόμου.